

על השרים החדשים לפרסם דו"ח על רכושם!

הפלוטוקראטים

עד כה שהיא סוחר בעתיקות, ולא כמטוסים ובתותחים. שהרי אין שום חוק המונע זאת. שר-המישפטים דאז, יעקב-שימשון שפירא, הציע לי כנסת להסיר את הצעת-החוק מסדר-היום. טענתו לא היו אלא מסכת של תירוצים. עיקרן: אילו נתקבלה ההצעה, היה הדבר פוגע בשרים שהם חברי קיבוצים ומאשיבים. הוא סיכם את דבריו באומרו: "אנשים פשוטים, לא אצילים, לא פלוטוקראטים, יושבים בי בממשלת. תהיה זו הממשלה איוו שתהיה, לא פלוטוקראטים יושבו בה."

רק אחרי שלחצתי אוונו אל הקיר ותבעתי ממנו תשובה ברורה, חזר שפירא בשנית לדוכן-הנואמים (בניגוד ל"מקובל). ההצהיר שהוא עצמו "תמיד-דעים עם הרעיון, שחבר-הממשלה אינו רשאי לעסוק לא במיסחר ולא בי תעשייה ולא בשום עיסוק אחר עיסוק אקטיבי, וזלת קבלת

ב חברה הגונה, כך קובע הנימוס הבריטי. אין מדברים על כסף ועל דת. זה לא יאה. בחיים הפוליטיים, כך קובעים כל-הנימוס של הפולטיקאים, אין מזכירים אחרי-הבחירות הבטחות מלפני-הבחירות. זה מביך.

כי הבטחות-בחירות נועדו לצוד קולות, ואין להן משמעות אחרת. הן משמשות כמיתון לדינ. הן מתות עם סגירת הקלפיות, ורק גבל יעלה על דעתו להזכירן לאחר-מכן.

חוששני שאני עומד לנהוג עתה כנבל. אני עומד להזכיר כמה הבטחות של הליכוד וד"ש.

ערכת-הבחירות האחרונה גרמה עתה רחוקה רחוקה, כעידן שמלפני המבול. אבל היא נסתתמה רק לפני פחות מחודשיים. אהרן הנרשאים המרכזיים במערכת זו היה המאבק נגד השחיתות בצמרת.

לניצחון הליכוד בבחירות אלה היו מרכיבים רבים. אין כל אפשרות להעריך את תרומתו של כל מרכיב לניצחון זה. אך אין כל ספק לגבי החשיבות שהיתה לנושא השחיתות. רבים הצביעו למען הליכוד וד"ש מפני שרצו להחליף את שילטון-המערך, בשל השחיתות שפשה בצמרת. פרשות ילדון ועופה, צור ודיין, רבין ואבן, גיראו או כמיקשה אחת. (או עדיין לא ידענו שלא חשוב מה עושים, אלא מי עשה. היינו תמימים. לא ידענו שמה שפסול אצל עופר הוא בסדר אצל דיין, ומה שאסור לרבין מותר לאבן.)

כמוקד התעמולה של כל המופגנות שדחמו במערך, עמדה הריישה לאסור על ראשי ה"שילטון להפיק רווחים פרטיים מתפקודם ה"מזכתי.

ררישה זו יש היסטוריה מסוימת. מאחר שאני מעורב בה אישית, יורשה לי להזכיר את עצמי. בעת שחקר העולם הזה את העסקים השחורים של משה דיין, הסתבר כי שר-הביטחון דאז מנחם מיסחר בינלאומי בדבר-יערך ארכיאולוגיים, וכי הוא מנצל את תפקידו למען עסקים אלה. הגשתי שאלות לכל השרים הנוגעים בדבר.

בפחדנות, שהיתה אופיינית לשרי המערך, חיפוי-כולם על דיין. גודדה מאיר השיבה, מעל דוכן הכנסת, שאין כל חוק האוסר על חברי הממשלה לעסוק בעסקים פרטיים. התשובה לא הדהימה רק אותי. אמנון רובינשטיין, שהוא פרופסור לחוק קונסטטוציוני, היה משוכנע כי קיים בחוק סעיף המונע הוואת. אולם כאשר בדק את העניין, לבקשתי, גילה אחרי חיפושים קדחתניים של כמה ימים כי שום סעיף כזה אינו קיים.

עדיפי החוק, ובו אדם דהינכם לתפקיד של שר כשהוא עני מרוד, ולפרוש מתפקידו כשהוא מולטימיליונר.

לכן הגשתי ב-1972 הצעת-חוק, שנועדה לסתום פירצה זו. הצעתי לתקן את חוק-היסוד: הממשלה, כלהלן:

(א) שר לא יהיה רשאי לעסוק בכל עבודה אחרת ש" היא תמורת שכר, ישיר או עקיף, וכן לא יעסוק שר במיסחר ולא יהיה פעיל בכל עסק שהוא. "עסק" בסעיף זה — כל פעילות מיסחרית, כלכלית ומיקצועית, שאינה בתחום תפקידו של השר.

(ב) שר לא יקבל, נוסף על משכורתו והוצאותיו, כל הכנסה שהיא, להוציא הכנסה מרכוש, ובתנאי שעל כל הכנסה כזאת ידווח השר למבקר-המדינה. דיווח זה יפורסם ברשומות אחת לשנה.

(ג) דיווחו של השר לפי סעיף קטן (ב) יכלול הכנסה שיש לאשתו, או לבני-ביתו הסמוכים על שולחנו, מכל מקור שהוא.

הדין וההצבעה על הצעה זו היוו דף מביש בתולדות הכנסת — אחד מני רבים.*

פלוטוס היה אל העושר במיתולוגיה היוונית הקדומה. הפלוטוקראטיה, שילטון העשירים, קרויה על שמו. לוגא היתה הממשלה החדשה כפופה ל" מועצת-גדולי-התורה היתה יכולה לתלות את דיוקנו של פלוטוס הנ"ל בחררי-שיבותיה.

צניעותו של מנחם בגין, הבן לעניינים חומריים, אינה צריכה להטעות לגבי הרכבה של ממשלה זו. זוהי ממשלת עשירים, מועצת גדולי פלוטוס. שר-האוצר הוא בעל מופעל למכשירים אופטיים. שר-הביטחון התעשר תוך זמן קצר, כסוחר מצליח בנושק ובי ציוד צבאי. שר-החוק הוא סוחר בינלאומי גדול בחפצים ארכיאולוגיים, חנקיים ובלתי-חוקיים. שר-הבינוי בנה לעצמו אימפריה כלכלית משלו. שר-החקלאות הפך, אף הוא תוך זמן קצר, החקלאי הפרטי המצליח הגדול ביותר במדינה. שר-המיסחר-התעשייה-התיירות הוא בעל מיס-עלים פרטיים רבים.

כל אחד מן השרים האלה הוא מולטי-מיליונר. כל החלטה של הממשלה — החל ביחס ל" תוספת-תיוקר וכלה בעניין ביטוח הסוכספדיות, החל בפעולה כלכלית האנטי-פציה וכלה במחירי המים — עשויה להשפיע במישרין על עושרם האישי של אישים אלה.

ע זר וייצמן היה הראשון שהתמודד עם הבעיה. הוא הודיע שייפטר ממזמתיו במיפעלים שלו, וכי ביקש הנחיות מן היועץ-המישפטי (שנשאר, לפי-שעה, מנכ"ל המדינה). כמה מן השרים האחרים הודיעו כי יילכו בעיקבותיו.

טוב ויפה. אך אין זה פיתרון לבעיה. בהעדר הסדר חוקי מחייב, יש אלף ואחת דרכים לעקוף את כללי האסטיקה שייקבעו — אם ייקבעו. אדם יכול למסור את מנייתו לידיה, על-מנת לקבלן בחזרה בתום תקופת-כתיבה במחיר סימלי — וכן ליהנות מכל תוספת הערך שנוספת להן בעיקבות פעולותיה של הממשלה. אדם יכול למסור את רכושו לבני-מישפחה, לאשתו, ל" ילדיו. אדם יכול ליצור נאמנות "פיקטיבית".

המיבחן האמיתי של שרי הממשלה החדשה אינו בהסדרים פרטיים, שאינם ניתנים לבדיקה פומבית. המיבחן הוא באקט של חקיקה, אשר יעניק לדברים שני ממדים: כלליים חוקיים ברורים, וביקורת פומבית.

אני חוזר, על כן, לשתי ההצעות שהעליתי בעבר. גם עתה אין להן תחליף. אני תובע ממשלת הליכוד — עם או בלי ד"ש — לחוק חוק שיאסור על חבריה לעסוק בכל פעילות כלכלית שהיא מחוץ לתפקידם.

על חוק זה לכלול סעיפים ברורים, האוסרים על חברי הממשלה לקבל הכנסה צדדית כלשהי, מלבד הכנסה פאסיבית מרכוש בת-הרפועל.

יש לפרט בחוק כללים חד-משמעיים, שימנעו העברה פיקטיבית של מיפעלים ומניות, כך שיהיה ברור לכל שר שלא תוכל לצמוח לו איוו שהיא תועלת הומריה מהחלטה כלשהי של הממשלה.

בשעתו אמר מועמד לתפקיד שר-הביטחון בארצות-הברית, שהיה מנהל חברת-הענק ג'נרל מוטורס: "מה טוב לג'נרל מוטורס, טוב לארצות-הברית". האמרה יצרה גל של זעם ומחאות, ובעיקבות הפרשה נקבעו שם כללים קיצוניים להבטחת אי-התערבותם של שרים בתוקף תפקידם.

אני מקווה כי איש משרי הממשלה החדשה אינו סבור כי מה שטוב לכיסו האישי, טוב לישראל. אם כן, יש להבטיח זאת בחוק — מייד, לאתגר, ובצורה שאינה משתמעת לשתי פנים.

א פחות חשוב הוא עקרון הפוכמת. ייתכן שהוא חשוב עוד יותר מכל עקרון אחר הקשור בנושא זה. אני תובע מן הממשלה החדשה לחוק חוק שיהייב את השרים לפרט את כל רכושם, הי אקטיבי והפאסיבי, עם היכנסם לתפקידם, ושי יאפשר לציבור לבדוק מה קורה לרכוש זה ל" אחרי-מכן.

עקרון דומה נתקבל בארצות-הברית. עניינים הכספיים של הנשיא ועוזרים גלויים עתה לכל. אני מציע לשרי הממשלה החדשה שלא להמתין לחקיקת חוק כזה, אלא לנהוג לאתגר עדיפי המישאלות החסודות של תעמולת" הבחירות שלהם.

פרסמוריא מייד דו"ח מפורט על מצב רכושם בשעה זו, ועל הדרכים שנקטו כדי למנוע conflict of interests, התנגשות בין האינטרס האישי שלהם לאיני-טרס המדינה, ואתו הם מצויים לשרת.

זוהי ממשלת-הפלוטוקראטים הראשונה בי תולדות ישראל. אם לא ייקבעו לאתגר כללים ברורים שיתאימו למצב חדש זה, אנו פותחים במיודינו פתח לשחיתות, שתאפיל על כל מה שהיה בעבר.

וייצמן: הנחיות מן היועץ

הכנסות מנכסים שהיו לו מקודם, וקבלת הכנסות אלה בדרך פאסיבית". בכריזאת, חזר והציע להסיר את הצעת החוק מסדר-היום. אף אחת מסיעות-האופוזיציה לא תמכה בה.

גח"ל, המרכז החופשי ורק"ח נמנעו מהצבעה. דובריהן שילמו בחציפה מס-שפתיים לעיקרון שהצגתי, אך מצאו תירוצים פורמליים שונים כדי לנמק מדוע אינם נותנים יד לחקיקה. הייתי חבר-הכנסת היחיד שהצביע בעד.

ב ינתיים גילה שבועון זה את הפרשות הגדולות. שמות כמו טיבור רוזנבוים, מיכאל צור, אשר ילדון, אברהם עופר הופיעו בכותרות. עיסקי הדלאציה של מישפחת רבין ואבא אבן הסעירו את המדינה.

בפרוש הבחירות לכנסת התשיעית, כאשר ניסחתי את המצע שלי (77 — תוכנית לישראל אחרת), כללתי בו פרק מיוחד שפירט את הדרכים בשחיתות. בין השאר נאמר, בסעיף 128: "כל שר, חבר-כנסת, שליח-ציבור במוסד ציבורי ופקיד בכיר בשירות המדינה יידרש להגיש למבקר-המדינה, עם כניסתו לתפקיד, דו"ח מפורט על רכושו הפרטי והמישפחתי. הוא יעדכן את הדו"ח אחת לשנה, עד גמר שלוש שנים אחרי פרישתו מתפקידו. הגשת דו"ח כוזב תהווה פשע פלילי".

בסעיף 133: "יחוקק חוק שיאסור על שרים וסגני-שרים לעסוק בכל מיסחר או עבודה אחרת בתקופת שירותם".

עקרונות אלה לא נכללו רק במצע מחנה שלי, עם הקמתו. גם מרבית המיסלוגות האחרות העתיקו אותם. בי-צורה זו או אחרת, הם תפסו מקום נכבד מאוד בפריסומרי-הבחירות של הליכוד וד"ש, שהציגו אותם כרעיונות אותנטיים שלהם.

זה היה לפני מבול. כדרכו של גבל, אני מזכיר עכשיו הבטחות אלה. מה בנוגע רבותי?

מה ממשלה חדשה בישראל. בניגוד לתצפיותי של יעקב שפירא, יושבים בה דווקא פלוטוקראטים.